

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE 31/2002 rd

Regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av förundersökningslagen och tvångsmedelslagen samt av vissa lagar som har samband med dem

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 23 april 2002 en proposition med förslag till lagar om ändring av förundersökningslagen och tvångsmedelslagen samt av vissa lagar som har samband med dem (RP 52/2002 rd) till lagutskottet för beredning.

Motioner

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande motioner:

- lag om ändring av 5 a kap. 2 § tvångsmedelslagen (LM 24/1999 rd — Sulo Aittoniemi /alk), som remitterades till utskottet den 28 april 1999
- lag om ändring av 15 § förundersökningslagen och 1 kap. 10 § och 2 kap. 3 § tvångsmedelslagen (LM 25/1999 rd — Sulo Aittoniemi /alk), som remitterades till utskottet den 28 april 1999
- lag om ändring av 5 a kap. 4 § tvångsmedelslagen (LM 26/1999 rd — Sulo Aittoniemi /alk), som remitterades till utskottet den 28 april 1999
- lag om ändring av 6 kap. 5 och 6 § tvångsmedelslagen (LM 168/2000 rd — Mauri Salo /cent m.fl.), som remitterades till utskottet den 29 november 2000 och
- åtgärdsmotion om videoteknik som ett medel i förundersökningen i sexual- och våldsbrott mot barn (AM 291/2001 rd — Leena-Kaisa Harkimo /saml m.fl.), som remitterades till utskottet den 8 februari 2002.

Utlåtande

I enlighet med riksdagens beslut har grundlagsutskottet och förvaltningsutskottet lämnat utlåtanden om propositionen (GrUU 36/2002 rd och FvUU 38/2002 rd). Utlåtandena ingår som bilagor till betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsdirektör Jan Törnqvist, justitieministeriet
- biträdande justitieombudsman Ilkka Rautio, riksdagens justitieombudsmans kansli
- överkommissarie Risto Karhunen och polisöverinspektör Jouni Välkki, inrikesministeriet
- biträdande justitiekansler Jaakko Jonkka, Justitiekanslersämbetet
- justitieråd Pasi Aarnio, högsta domstolen
- hovrättslagman Heikki Impivaara, Åbo hovrätt
- tingsdomare Timo Heikkinen, Vanda tingsrätt
- statsåklagare Jorma Äijälä, Statsåklagarämbetet
- forskare Heini Kainulainen, Rättspolitiska forskningsinstitutet
- biträdande chef Robin Lardot, centralkriminalpolisen
- chef Kimmo Himberg, centralkriminalpolisens kriminaltekniska laboratorium

- kriminalkommissarie Petri Rainiala, polisinspektionen i Helsingfors härad
- överlärare Petri Martikainen, Polisyrkeshögskolan
- föreståndare Petra Kjällman, Brottsofferjourne
- advokat Markku Fredman, Finlands Advokatsförbund
- ledande häradsåklagare Kari Ranta, Finlands Juristförbund
- tingsdomare Pekka Louhelainen, Tingsrättsdomarna r.f.
- allmänt rättsbiträde Juha Niemi-Pynttari, Yleiset Oikeusavustajat ry
- professor Pekka Koskinen
- professor Ari-Matti Nuutila.

REGERINGENS PROPOSITIONEN OCH MOTIONER

Propositionen

I propositionen föreslås ett stort antal ändringar i förundersökningslagen och tvångsmedelslagen, som båda stiftades 1987. I anslutning till dem föreslås mindre ändringar i fyra andra lagar. Dessutom föreslås mindre ändringar i fyra andra lagar.

Det föreslås att till målen med förundersökning skall fogas en skyldighet att utreda möjligheterna att återställa egendom som har förvärvats genom brott samt att verkställa förverkandepåföljder och skadeståndsanspråk från en målsägande. I lagen föreslås en bestämmelse om skyldighet att informera den som förhöras som misstänkt för brott om att förundersökningen avslutas för hans eller hennes del när det inte längre finns skäl att misstänka personen för brott, även om förundersökningen då ännu inte avslutas i sin helhet. Skyldigheten att på kallelse infinna sig till förundersökning utsträcks till även sådana personer vilkas närvaro är nödvändig för att en förundersökningsåtgärd skall kunna vidtas också om personen inte behöver förhöras. Den som avlägsnar sig från en brottsplats får gripas för att en uppmaning att infinna sig till förundersökning skall kunna ges, även om personen har hunnit ta sig in på ett område som skyddas av hemfriden.

Möjligheterna att vid förhöret avge berättelsen med hjälp av modern dataöverföring utvidgas. Det föreslås en särskild bestämmelse om hörande av barn som målsägande eller vittne vid förundersökningen med tanke på sådana situationer när ett barn inte kan höras vid den egentliga rättegången. I lagen föreskrivs mera ingående

de än i dag om när ett förhör kan hållas mellan kl. 21 och 6. Ett vittne kan även åläggas att inför domstol berätta om en omständighet som är viktig för att vinningen av brott skall kunna spåras, om personen vid förundersökningen vägrar att yppa en sådan omständighet trots att han eller hon har skyldighet eller rätt att göra detta. Det absoluta förbudet mot att förhöra en brottsmisstänkt som är yngre än 18 år utan att ett förhörsvittne är närvarande lindras så att personen får förhöras om hans eller hennes biträde, lagliga företrädare eller en företrädare för socialnämnden är närvarande. Enligt förslaget är det vid förhör av en omyndig tillräckligt att en vårdnadshavare eller intressebevakare ges tillfälle att vara närvarande vid förhöret. En företrädare för en omyndig kan vägras rätt att vara närvarande när den omyndige förhöras, om personerna tillsammans misstänks ha begått det brott som undersöks.

Lagen kompletteras med en bestämmelse om ordnande av gruppkonfrontation och skyldighet att delta i sådan.

Bestämmelserna om summarisk förundersökning ändras så att sådan förundersökning är möjlig om strängare straff än böter inte är att vänta för brottet. Vid utredningen av ett brott som en polisman misstänks ha begått är summarisk förundersökning möjlig endast om ärendet behandlas som ett ordningsbottsärende eller i strafforderförfarande.

I lagen tas in detaljerade bestämmelser om jäv för den som är biträde för en part.

Det föreslås att bestämmelserna om anhållande och häktning i tvångsmedelslagen ändras så

att en misstänkt kan anhållas eller häktas redan om det finns anledning att misstänka att personen flyr, undanröjer bevis eller fortsätter sin brottsliga verksamhet. Förutsättningarna för reseförbud ändras på motsvarande sätt. Förteckningen över anhållningsberättigade tjänstemän ses över till vissa delar. Bestämmelserna om ny behandling av ett häktningsärende ändras så att ett ärende fram till dess att domen ges skall tas upp till ny behandling med två veckors mellanrum om den häktade begär det och inte på tjänstens vägnar som i dag.

Förutsättningarna för skingringsförbud och kvarstad ändras så att en åtgärd inte förutsätter en misstanke som grundar sig på sannolika skäl utan kan riktas mot den som endast är misstänkt för brott. Det föreslås att undersökningsledarens och åklagarens befogenheter att besluta om tillfälliga åtgärder skall vara lika omfattande som tillämpningsområdet för skingringsförbud och kvarstad som domstolen beslutar om. Den tid under vilken skingringsförbud och kvarstad är i kraft och inom vilken åtal skall väckas förlängs från 60 dagar till fyra månader. I lagen föreslås separata bestämmelser om dels husrannsakan för att eftersöka föremål, dels husrannsakan för att eftersöka en person. För att husrannsakan skall få företas förutsätts det inte att en person på sannolika skäl misstänks för brott, utan det är tillräckligt att det finns skäl att misstänka personen för brottet.

För att husrannsakan skall få företas någon annanstans än hos den misstänkte förutsätts det dock att det på synnerligen giltiga skäl kan antas att bevis för brottet kan fås därigenom. Användningsområdet för husrannsakan utvidgas så att sådan får företas också för att eftersöka föremål eller egendom som skall ställas under tillfälligt skingringsförbud eller beläggas med tillfällig kvarstad.

Kroppsvsitation förutsätter inte längre att en person på sannolika skäl kan misstänkas för ett brott för vilket det strängaste straffet är fängelse i minst sex månader, utan det är tillräckligt att personen är skäligen misstänkt för ett sådant brott. För att kroppsvsitation skall få företas på någon annan än den som är misstänkt för brott

förutsätts det att det på synnerligen giltiga skäl kan antas att föremål som skall tas i beslag kan påträffas eller att bevis för brottet kan fås därigenom.

Kroppsbesiktning får också riktas mot en misstänkt som inte på sannolika skäl misstänks för brott, om det på synnerligen giltiga skäl kan antas att föremål som skall tas i beslag kan påträffas eller bevis för brottet kan fås därigenom.

Om ett brott har begåtts för vilket det strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, får kroppsbesiktning som är nödvändig för att bestämma DNA-profilen eller för att utföra någon annan motsvarande undersökning företas på sådana personer, som inte misstänks för det ifrågasvarande brottet, när det på synnerligen giltiga skäl kan antas att utredning om brottet kan fås därigenom. DNA-profilerna och de andra undersökningsresultaten skall utplånas och de förvarande proven förstöras när målet har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut eller lämnats därhän.

På den som är misstänkt för brott får också företas kroppsbesiktning för bestämning och registrering av DNA-profilen för senare bruk, även om detta inte vore nödvändigt för utredningen av det brott som undersöks, om det strängaste straffet för brottet är minst sex månader fängelse.

De befogenheter som gäller teleavlyssning utsträcks till grovt sexuellt utnyttjande av barn och grov skadegörelse samt grova ekonomiska brott som har begåtts i samband med drivande av rörelse eller utövning av yrke, när synnerligen stor ekonomisk vinning har eftersträvat eller brottet har begåtts särskilt planmässigt. I brådskande fall kan undersökningsledaren besluta om inledande av teleavlyssning eller teleövervakning, men ett yrkande på tillstånd skall så snart som möjligt och senast inom 24 timmar framställas för domstolen. Individualiseringsgrunden för ett tillstånd till teleavlyssning eller teleövervakning kan förutom en teleanslutning också vara en e-postadress eller någon annan sådan teleadress och även en teleterminalutrustning, t.ex. en viss mobiltelefon. I lagen föreskrivs också om inhämtandet av uppgifter om mobilteleapparaters läge, vilket innebär att uppgifter får inhämtas om

sådana mobilteleapparater som vid tidpunkten för brottet har befunnit sig i närheten av en basstation som är belägen nära brottsplatsen eller någon annan plats som är av betydelse för utredningen av brottet.

Teknisk avlyssning kan, vid utredning av vissa grova brott som räknas upp uttömmande i lagen, med domstolens tillstånd också riktas mot ett utrymme som är avsett för stadigvarande boende och där den misstänkte kan sannlikt antas befinna sig. Domstolen skall på tjänstens vägnar förordna ett offentligt ombud för att ta till vara den misstänktes intressen när den behandlar ett ovan nämnt tillståndsärende. Till offentligt ombud kan förordnas endast en advokat eller ett offentligt rättsbiträde.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft ungefär tre månader efter det att de har blivit stadfästa.

Lagmotionerna

I lagmotion LM 24/1999 rd föreslås att tvångsmedelslagen ändras så att förundersökningsmyndigheten får rätt att avlyssna och registrera telemedelanden vid misstanke om grovt skattebedrägeri.

I lagmotion LM 25/1999 rd föreslås att förundersökningslagen ändras så att åklagaren kan meddela föreskrifter om förundersökning för polisen. Dessutom föreslås tvångsmedelslagen bli ändrad så att åklagaren inte kan besluta om yrkande på häktning eller om reseförbud i stället för förundersökningsmyndigheten.

I lagmotion LM 26/1999 rd föreslås att tvångsmedelslagen ändras så att en person som tagits hand om av en fängvårdsinrättning kan övervakas optiskt när han eller hon misstänks för ett brott, där maximistraffet är fängelse i minst två år.

I lagmotion LM 168/2000 rd föreslås att bestämmelserna i tvångsmedelslagen om bestämning, registrering och förvaring av DNA-profiler ändras till att DNA-profiler får vara registrerade i fem år i polisens personregister. DNA-profilen för personer som är dömda för grova brott skall få vara registrerade i tjugo år.

Åtgärdsmotion

I åtgärdsmotion AM 291/2001 rd föreslås att regeringen vidtar åtgärder för att videoteknik skall kunna användas vid utredning av vålds- och sexualbrott mot barn.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Propositionen föranleds av förändringar i förundersökningsmyndigheternas omvärld och av det faktum att kriminaliteten har blivit allt mer organiserad och yrkesmässig. Målet är att utredningen av grov, yrkesmässig och organiserad brottslighet skall bli effektivare, likaså spårningen av vinning av brott. Ett annat mål är att förhindra att färre brott utreds. För att målen skall kunna nås föreslår regeringen bl.a. att villkoren för tillstånd att använda tvångsmedel som utgör ett intrång i den enskildes frihet lindras och att tvångsmedel och teletvångsmedel som gäller person samt för teknisk övervakning utvidgas. Brottsloffrens rättsliga villkor förstärks bland an-

nat genom ändringar som ger brottsoffer bättre möjligheter att få ersättning för skada.

Av de orsaker som nämns i propositionen och på grundval av erhållen utredning finner utskottet förslaget nödvändigt och lämpligt. Utskottet tillstyrker lagförslagen, men anför följande anmärkningar och ändringsförslag.

Översyn av lagstiftningen

Förundersökningslagen och tvångsmedelslagen är från 1987. Under årens lopp har de ändrats många gånger om. En omfattande reform av tvångsmedelslagen godkändes 1995. Då tilläts teletvångsmedel och teknisk övervakning vid förundersökning av brott. Genom en ändring

1999 tilläts det att teknisk avlyssning och optisk övervakning tillämpas på fångar.

Lagutskottet menar att förundersökningslagen och tvångsmedelslagen kräver en genomgripande översyn. Förundersökningsmyndigheterna har fått större befogenheter gradvis i flera etapper, vilket har lett till att lagarna är svårslästa.

Den gällande lagstiftningen är inte heltäckande. Grundlagsutskottet påpekar till exempel att förundersökningslagen inte säger någonting om vilken grad av misstanke det krävs för att en person skall behandlas som misstänkt, till exempel bli förhörd som misstänkt.

Bestämmelserna är långt ifrån tydliga. Det går av allt att döma inte att förtydliga dem i omfattande delreformer. Så föreslås till exempel 5 kap. 1 § om husrannsakan i tvångsmedelslagen bli ändrad. I den nya paragrafen finns den inkonsekvensen kvar att den bevisning som krävs i 1 mom. framgår först av 2 mom. På detta stadium av behandlingen går det inte längre att göra några genomgripande ändringarna i lagtexten.

Tillsynen över användningen av tvångsmedel

Inrikesministeriet övervakar användningen av teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation. Ministeriet skall årligen lämna en berättelse till riksdagens justitieombudsman om hur tvångsmedlen har använts. Sedan 1995 har riksdagens justitieombudsman i sin berättelse haft ett avsnitt om teletvångsmedel.

Det är viktigt att se till att rättssäkerheten fungerar samtidigt som de befogenheter som gör intrång i medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter utvidgas. Senast 2000 påpekade utskottet att tillsynsförfarandet inte uppfyller de krav som riksdagen ställde när systemet godkändes. De föresta åren var berättelserna från ministeriet mestadels statistiska uppräkningsrapporter, som inte tillät någon laglighetsövervakning i enskilda fall.

I berättelsen för 2001 från riksdagens justitieombudsman (B 14/2002 rd) sägs att ministeriet har vidtagit åtgärder för att undanröja missförhållandena visavi övervakningen och använd-

ningen av teletvångsmedel och att berättelserna från ministeriet är mer konkreta än tidigare.

Utskottet noterar att övervakningen i efterhand har förbättrats, vilket är ett positivt framsteg. Men övervakningen i efterhand är av sekundär betydelse visavi den lagliga användningen av tvångsmedel. Det primära är att förundersökningsmyndigheterna och domstolarna fattar lagenliga beslut och att tvångsmedel används i enlighet med besluten.

Offentligt ombud

I propositionen föreslås att en ny institution, offentligt ombud, införs för de fall då teknisk avlyssning gäller lokaler som används för stadigvarande boende. Det offentliga ombudet skall bevaka rättigheterna för den misstänkte och andra som omfattas av teknisk avlyssning.

Grundlagsutskottet menar i sitt utlåtande att det kan vara på sin plats att det finns en utomstående person som bevakar de berörda parternas intressen. Detta för att besluten om tillstånd inte skall fattas uteslutande utifrån förundersökningsmyndighetens material. När rätten till teleavlyssning fogades till tvångsmedelslagen övervägdes ett förfarande med en särskild god man i samband med att domstolen fattar beslut om teleavlyssning, påminner grundlagsutskottet i sitt utlåtande. Då bedömdes det dock att den gode mannen "vore helt beroende av det material som förundersökningsledaren framlägger för domstolen. Han skulle också sakna möjlighet att framlägga motbevisning" (RP 22/1994 rd, s. 16, första spalten). Systemet ansågs inte förbättra domstolens praktiska möjligheter att beakta den misstänktes intressen. Dessutom antogs den advokat som skulle vara god man fungera som ett slags "rättssäkerhetsgisslan". I propositionen anförs enligt grundlagsutskottet inga omständigheter som skingrar misstankarna om att det handlar om ett skenbart rättssäkerhetsarrangemang.

Lagutskottet anser det vara nödvändigt att införa ett offentligt ombud. Behandlingen av en anhållan om att få använda teknisk avlyssning som tvångsmedel blir på sätt och vis tvåpartsrelation i och med att det offentliga ombudet deltar vid behandlingen. Då tvingas den tjänsteman

som anhåller om att få använda tvångsmedlet att motivera sin anhållan samtidigt som domstolen måste väga för och emot tillståndet. Det offentliga ombudet har rätt att yrka på teknisk avlyssning och får tillgång till de uppgifter som läggs fram för domstolen. Ombudet kan också ställa frågor till den som anhåller om tillstånd. Dessutom kan det offentliga ombudet anföra besvär över beslutet.

Om systemet införs bör det dessutom på allvar övervägas att utvidga bestämmelserna till televlyssning, påpekar grundlagsutskottet.

Enligt uppgifter till lagutskottet skulle det årligen kosta mellan 75 000 och 100 000 euro att bevaka de berörda parternas intressen, om bestämmelserna utsträcks till televlyssning. Beloppet är uträknat på att domstolarna årligen föreläggs ungefär 500 fall av televlyssning och att en advokat vore offentligt ombud. Arvodet beräknas vara ungefär lika stort som vid häkningsärenden.

Utskottet menar att det vore motiverat att utsträcka bestämmelserna till beslut om televlyssning. I själva verket är detta den enda konsekventa lösningen eftersom det frångicks när televlyssning infördes med motiveringen att övervakningen kan vara ineffektiv. Berättelserna från riksdagens justitieombudsman och avgörandena i fråga om televlyssning visar klart och tydligt att rättssäkerheten måste förbättras i frågor som gäller tvångsmedel. Därför anser utskottet att en breddning av systemet med offentligt ombud lämpligen kan tas upp till debatt om några år, när man ser hur bestämmelserna utfaller när det gäller teknisk avlyssning.

Utredning om hur tvångsmedel har använts

Grundlagsutskottet föreslår att lagutskottet allvarligt överväger att begära en utredning av regeringen om hur de nya befogenheterna har främjat individens och samhällets säkerhet.

Förslaget från grundlagsutskottet stämmer överens med en tidigare ståndpunkt från lagutskottet (LaUU 7/2000 rd). Lagutskottet har ansett att det är befogat att göra en utredning av hur effektiv efterhandsövervakningen är och hur den fungerar. Dessutom har utskottet ansett det nöd-

vändigt att utreda vilken betydelse teletvångsmedel, teknisk övervakning och teknisk observation har för förundersökning av brott. Utskottet anser det fortfarande nödvändigt att en utredning görs och föreslår därför ett uttalande om detta (*Utskottets förslag till uttalande 1*).

Misstänkta

I förslaget till tvångsmedelslag ingår uttrycket "den som misstänks för brott" i flera paragrafer. Både grundlagsutskottet och förvaltningsutskottet påpekar detta. Uttrycket har inte tidigare använts i betydelsen åtgärdsvillkor. Snarare pekar uttrycket på processuell status. Det finns ingen anledning att använda uttrycket som allmänt begrepp i betydelsen "grad av bevisning". Därför föreslår utskottet att det i samband med bevisningsvillkoret används "som skäligen är misstänkt".

Ekonomiska konsekvenser

I propositionen sägs (s. 30) att reformen inte har några betydande ekonomiska konsekvenser. Utskottet tar inte ställning till om användningen av tvångsmedel, och därmed också kostnaderna, ökar av att sannolikhetskravet sänks när det gäller anhållan och häktning. Enligt utskottet är det i vilket fall som helst motiverat att antalet rannsaktionsfångar på senare år har ökat relativt sett mer än antalet fångar i andra grupper. Så fanns det till exempel den 1 januari 1999 394 rannsaktionsfångar. Den 1 december 2002 var siffran uppe i 778. Fångvården måste få större och tryggnadsresurser när rannsaktionsfångarna, häkningsfångarna och fångar som avtjänar förvandlingsstraff för böter blivit allt fler de senaste åren.

Detaljmotivering

1. Lag om ändring av förundersökningslagen

24 §. Enligt 2 mom. får förhör som regel inte hållas mellan klockan 21 och 6. Människors dygnsrytm har ändrats och därför föreslår ut-

skottet att förhör som regel inte skall få hållas mellan klockan 22 och 7.

29 §. Paragrafen föreskriver om vad en misstänkt skall informeras om före ett förhör. Grundlagsutskottet lyfter fram de språkliga rättigheterna och påpekar att parterna före ett förhör alltid bör ta upp frågan om vilket språk som skall användas. Enligt grundlagsutskottet kan en bestämmelse om detta lämpligen tas in i 29 §.

Den 4 februari 2003 antog riksdagen en ny språklag och en lag om ändring av förundersökningslagen. I 37 § i förundersökningslagen ingår en bestämmelse om rätten att använda sitt eget språk vid förundersökning. Därför behöver 29 § i förundersökningslagen inte kompletteras på det sätt som grundlagsutskottet föreslår.

30 §. Paragrafen föreskriver om vittne vid förhör. Enligt den första satsen i 1 mom. skall på begäran av den som förhörs ett trovärdigt vittne som är ojävigt enligt 7 kap. 43 § i rättegångsbalken vara närvarande vid förhöret. Enligt utskottet är det inte lämpligt att den tjänsteman som utreder ärendet är vittne vid ett förhör i samma mål.

33 §. Paragrafen föreskriver att vårdnadshavaren, intressebevakaren eller någon annan laglig företrädare har rätt att vara närvarande när en person under 15 år förhörs. Enligt den gällande bestämmelsen skall vårdnadshavaren, intressebevakaren eller in annan laglig företrädare utan undantag beredas tillfälle att vara närvarande vid förhöret. Om en omyndig som är över femton år förhörs skall de likaså utan undantag beredas tillfälle att vara närvarande om de har rätt att föra talan i stället för eller vid sidan av sin huvudman. Bestämmelserna betyder att varje vårdnadshavare och intressebevakare skall ges tillfälle att vara närvarande.

Bestämmelserna i 1 och 2 mom. föreslås bli ändrade så att vårdnadshavaren, intressebevakaren eller någon annan laglig företrädare har rätt att vara närvarande vid förhöret. Det räcker således med att förundersökningsmyndigheten tillåter att var och en som har rätt att föra den misstänktes talan har rätt att vara närvarande vid för-

höret om det inte är förbjudet med stöd av 3 mom. Men åtminstone en företrädare skall beredas möjlighet att vara närvarande vid förhöret utom när ett förhör måste göras omedelbart.

Enligt utskottet är det inte att rekommendera att en omyndig person förhörs utan att en företrädare för honom eller henne är närvarande. För bekämpningen av brott är det viktigt att vårdnadshavaren är närvarande när en person under 15 år som misstänks för ett brott förhörs. De tillfällen då personer under femton år förhörs utan att vårdnadshavaren är närvarande bör i mån av möjlighet begränsas till de fall som avses i 14 § i förordningen om förundersökning och tvångsmedel (det utreds om en person som fyllt femton år har varit delaktig i brott eller för att återfå egendom, förundersökning utförs av särskilda skäl eller på begäran av socialnämnden).

Utskottet föreslår smärre språkliga ändringar i 3 mom.

38 a §. Utskottet föreslår smärre språkliga ändringar i 4 mom.

39 §. Regeringen föreslår att skyldigheten att läsa upp den protokollförda berättelsen för den förhörde slopas. Dessutom preciseras bestämmelserna om ljud- och bildupptagning av förhör och bestämmelserna om befogenhet att utfärda förordning.

I samband med propositionen om en ny språklag godkände riksdagen en lag där 39 § i förundersökningslagen ändras. Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2004. Om 39 § ändras också i detta sammanhang hinner ändringen bara vara i kraft en månad. Eftersom det vore orationellt föreslår utskottet att paragrafen stryks i lagförslaget.

39 a §. Paragrafen har bestämmelser om när ett förhör av målsäganden eller ett vittne skall videofilmas eller någon annan därmed jämförbar bildupptagning görs. En bildupptagning måste göras av förhöret om förhørsberättelsen skall användas som bevis vid rättegången och den förhörde på grund av sin unga ålder eller sin utvecklingsnivå sannolikt inte kan höras personli-

gen där utan att det medför olägenhet för honom eller henne.

Samtidigt med denna proposition behandlar lagutskottet proposition RP 190/2002 rd där bestämmelserna om bevisning i rättegångsbalken föreslås bli ändrade. Enligt förslaget får en berättelse som någon som inte har fyllt femton år eller vars psykiska funktioner är störda har avgett vid förundersökningen användas som bevis vid domstol, när berättelsen har videobandats eller lagrats genom någon jämförbar bild- och ljudupptagning.

Utskottet föreslår att bestämmelserna samordnas. Ordet "bildupptagning" ersätts med "bild- och ljudupptagning" och "utvecklingsnivå" med uttrycket "psykisk funktionsstörning". Dessutom föreslår utskottet att "eller" i början av satsen ersätts med "och".

Bestämmelsen om förhör med en ung person är problematisk eftersom där inte ingår någon garanti för den åtalades rättssäkerhet att hans biträde får vara med vid förhöret och att denne får ställa frågor till den förhörde, påpekar grundlagsutskottet i sitt utlåtande. Utgångspunkten vid videoinspelning är nämligen att den unga personen sedan inte kommer att förhöras personligen vid rättegången. Därför bör förfarandet redan i förundersökningsfasen uppfylla villkoren för en rättvis rättegång.

Lagutskottet anser grundlagsutskottets ståndpunkt vara motiverad och föreslår att paragrafen kompletteras med en bestämmelse som förbättrar den misstänktes rättssäkerhet. Enligt den nya bestämmelsen skall den misstänkte ha möjlighet att ställa frågor till den som förhörs. Om den misstänkte så vill skall frågorna få ställas av hans eller hennes ombud eller biträde. Den som leder förhöret kan dock bestämma att frågorna skall ställas till den som förhörs genom förmedling av den som leder förhöret.

45 §. I propositionen ändras behörighetsvillkoren för biträden i 2 mom. Ändringen gör att valet av biträde begränsas ytterligare.

Enligt 2 punkten får den inte vara biträde som i ett ärende som gäller det brott som undersöks eller ett brott som har ett direkt samband med det

är eller har varit biträde för någon vars intressen står i strid med en parts intressen. Utskottet menar att den föreslagna jävsgrunden inte är motiverad av brottsutredningsskäl. Det är klart att en och samma biträde inte kan biträda två brottslingar som skyller på varandra eller beskriver varandras medverkan i brottet på olika sätt. Utskottet föreslår att punkten stryks. När 2 punkten stryks måste hänvisningen i den punkt som blir 4 punkten ändras.

Enligt 3 punkten får den inte vara biträde som i ett ärende som gäller det brott som undersöks eller ett brott som har ett direkt samband med det är biträde för någon annan som misstänks för brott, om uppgiften som biträde för parten kunde försvåra utredningen av saken. Grundlagsutskottet påpekar att förslaget är av betydelse med avseende på artikel 6.3 c i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna. Där sägs att den som är anklagad för ett brott skall ha som minimirättighet att försvara sig personligen eller genom ett rättegångsbiträde som han själv har utsett.

Även om den föreslagna bestämmelsen inskränker den misstänktes rätt att utse sitt biträde enbart vid förundersökningen av ett brott och även om undersökningsledarens beslut i sig styrs av principen om objektivitet i förundersökningen måste villkoren i bestämmelsen vara striktare angivna. Därmed blir det mindre sannolikt att det i praktiken fattas enskilda beslut som står i strid med konventionen om de mänskliga rättigheterna. Förvägran att anlita ett visst biträde kan anses acceptabelt om det grundar sig på tungt vägande skäl som har med brottsutredningen att göra. Grundlagsutskottet föreslår att jävsbestämmelsen skärps på följande sätt: "Om uppgiften som biträde för parten kan *förmodas* försvåra utredningen av saken *i betydande grad*".

47 §. Enligt det gällande 43 § 2 mom. skall målsäganden och den som har förhörts som part omedelbart underrättas om att saken inte överlämnas till åklagaren eller att förundersökningen avbryts. Bestämmelserna föreslås bli lyfta övertill 47 § med undantag för skyldigheten att informera om att förundersökningen avbryts.

Inte minst med avseende på målsägandens sekundära åtalsrätt är det viktigt att han eller hon blir underrättad om att förundersökningen avbryts. Därför föreslår utskottet att bestämmelsen kompletteras med en skyldighet att informera målsäganden och den som har förhörts om att förundersökningen skall avbrytas.

I förundersökningslagen ingår inga bestämmelser om att förundersökningen avbryts. Den gällande regleringen är uppenbart bristfällig om man ser till parternas rättsskydd och rättssäkerhet. På detta stadium kan lagen inte kompletteras på den punkten. Därför påpekar utskottet att det med avseende på målsägandens sekundära åtalsrätt är viktigt att undersökningsledaren fattar beslut om att avbryta förundersökningen i så god tid att målsäganden kan utnyttja sin åtalsrätt innan den preskriberas.

2. Lag om ändring av tvångsmedelslagen

1 kap. Gripande, anhållande och häktning

6 §. *Anhållningsberättigad tjänsteman.* I paragrafen räknas de tjänstemän upp som har rätt att göra anhållningar. Ändringarna i 1 punkten beror i första hand på omorganiseringar. Principen är att befogenheten att anhålla och de anknyttande befogenheterna att använda tvångsmedel bara skall innehas av tjänstemän som verkligen behöver dem i sin tjänsteutövning. Vissa tjänstebestämmelser har ändrats sedan regeringen lämnade sin proposition. Utskottet föreslår att vissa av tjänstebestämmelserna därför ändras. Vidare föreslår utskottet att ordningsföljden på tjänstebestämmelserna ändras eftersom polisinspektör bara används inom den högsta ledningen inom polisen.

Utskottet föreslår också att vissa tjänstebestämmelser ändras i 4 punkten, där tjänstemän med rätt att göra anhållanden vid gränsbevakningsväsendet räknas upp.

22 §. *Ny behandling av ett häktningsärende.* Regeringen föreslår att ett häktningsärende tas upp till ny behandling bara om den häktade begär det. Enligt gällande lag skall domstolen ta

upp ärendet till behandling med två veckors intervaller.

Grundlagsutskottet anser att reformen kan betyda problem för de grundläggande fri- och rättigheter som avser personlig frihet och rättvis rättegång om den häktade av ovetskap eller något annat skäl inte kan bedömma om en ny behandling behövs eller inte. Det kan till exempel vara fråga om förändringar i förhållandena som inverkar på grunderna för häktningsbeslutet. Nuvarande praxis bör lämpligen fortsätta (tidsintervallet kan möjligen justeras), anser grundlagsutskottet. Ett annat alternativ att det för dem som begärts häktade under förundersökningen ex officio ordnas en försvarsadvokat eller att undersökningsledaren förpliktas att hålla domstolen underrättad om eventuella ändringar.

Lagutskottet föreslår att paragrafen får en ny bestämmelse i 2 mom. Bestämmelsen förpliktas undersökningsledaren att underrätta domstolen och den häktade om omständigheter som gör att det inte finns någon anledning att hålla den häktade häktad längre.

2 kap. Reseförbud

3 §. *Myndighet som meddelar reseförbud.* Det har rätt ovisshet om tjänstemannen med rätt att göra anhållanden har rätt att besluta om reseförbud efter att domstolen har avvisat häktningsyrkandet. Utskottet accepterar tolkningen i rättslitteraturen att en tjänsteman då inte längre har rätt att besluta om reseförbud. Reseförbud är ett alternativ till häktning och när domstolen avvisar häktningsyrkandet måste den också uttala sig om reseförbudet.

3 kap. Skingringsförbud och kvarstad

1 §. *Förutsättningar för skingringsförbud och kvarstad.* Sannolikhetsvillkoret för skingringsförbud och kvarstad föreslås i propositionen sänkas. Åtgärden skall inte längre kräva misstanke på sannolika skäl, utan det räcker med misstanke. Med hänvisning till den allmänna motiveringen föreslår utskottet att "den som misstänks för brott" ändras till "... den som skäligen är misstänkt för brott".

Skadeståndsansvaret för skador som orsakas genom civilrättsliga säkringsåtgärder är strängt. Det har framkastats förslag om att det sänkta sannolikhetsvillkoret bör balanseras upp med att skadeståndsansvaret vid skingringsförbud och kvarstad blir strängare. Enligt lagutskottet är förslaget befogat. I sitt utlåtande lägger förvaltningsutskottet fram motiverade synpunkter på varför skadeståndsansvaret måste ändras. Lagutskottet påpekar att de skadeståndsrättsliga frågorna inte kan lösas eller de skadeståndsrättsliga bestämmelserna ändras i detta sammanhang. Därför är det viktigt att tillämpningen av de nya bestämmelserna följs upp och att åtgärder vidtas för att se över skadeståndsbestämmelserna om det visar sig vara nödvändigt. Utskottet föreslår att ett förslag till uttalande i saken godkänns (*Utskottets förslag till uttalande 2*).

4 §. Hävning av skingringsförbud och kvarstad. Utskottet föreslår smärre språkliga justeringar i 2 mom.

5 kap. Husrannsakan samt kroppsvisitation och kroppsbesiktning

1 §. Husrannsakan för att eftersöka föremål. Med hänvisning till den allmänna motiveringen föreslår utskottet att "som är i den misstänktes besittning" ändras till "som är i den persons besittning som skäligen är misstänkt". Dessutom föreslår utskottet att 2 mom. i början ändras till "en plats som är i den persons besittning som skäligen är misstänkt för brottet".

10 §. Förutsättningar för kroppsvisitation. Regeringen sänker sannolikhetskravet på kroppsvisitation. Också räckvidden för kroppsvisitation föreslås bli utvidgad i och med att lindrig skadegörelse fogas till förteckningen över brott där tvångsmedel får användas.

Sannolikhetskravet kommer inte fram i 1 mom. utan först i 2 mom. Utskottet föreslår att paragrafen förtydligas genom att sannolikhetskravet flyttas upp till 1 mom. Bestämmelsen blir tydligare när de brott där det i förundersökningen är tillåtet att företa kroppsvisitation räknas upp i den ordning som de kommer i strafflagen.

Dessutom skall förteckningen kompletteras med lindrig bruksstöld av motordrivet fortskaffningsmedel och innehav av inbrottsredskap, som redan nu ingår i paragrafen.

Dessutom föreslår utskottet att 2 mom. börjar som följer: "Den som skäligen inte är misstänkt för brott..."

11 §. Förutsättningar för kroppsbesiktning. Kroppsbesiktning får också företas på personer som inte är misstänkta för brott när DNA-profilen skall bestämmas eller någon annan liknande undersökning görs. I sådana fall är kroppsbesiktning tillåten bara vid förundersökning av grova brott eftersom maximistraffet skall vara fängelse i minst fyra år.

Grundlagsutskottet har bedömt den utvidgade räckvidden för kroppsbesiktning med avseende på skyddet för den personliga friheten och integriteten i 7 § och skyddet för privatlivet i 10 § i grundlagen. Grundlagsutskottet kommer fram till slutsatsen att räckvidden för personbesiktning för en utomstående blir alltför vidlyftig med tanke på proportionalitetsprincipen. Villkoret för behandling i vanlig lagstiftningsordning är att lagförslaget skärps på denna punkt, till exempel så att den utredning som kroppsbesiktningen skall ge klarhet i måste ha större betydelse för utredning av brottet än vad som föreslås i propositionen och att utredningen inte kan inhämtas på något annat sätt utan oskäligt besvär, anser grundlagsutskottet.

Med hänvisning till utlåtande från grundlagsutskottet föreslår lagutskottet att 2 mom. ändras till att kroppsbesiktning är tillåten om undersökningen är mycket viktig för utredningen av brottet av den orsaken att det vore omöjligt eller betydligt svårare att utreda brottet när bara lindrigare medel är tillåtna.

5 a kap. Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation

1 §. Definitioner. Regeringen ändrar laghänvisningen i 1 mom. Eftersom telelagen har upphävts och ersatts med telemarknadslagen (396/1997).

Efter att regeringen lämnade sin proposition har telemarknadslagen ändrats till kommunikationsmarknadslagen genom lag 489/2002. Nyligen, den 4 februari 2003, antog riksdagen en ny kommunikationsmarknadslag, genom vilken den gällande kommunikationsmarknadslagen upphävs.

Utskottet föreslår att hänvisningen ändras till att gälla den nyaste kommunikationsmarknadslagen och att begreppen i 1 och 2 punkten ändras i överensstämmelse med begreppen i den nya lagen. Dessutom föreslår utskottet att räckvidden för teleavlyssning inte ändras. I sak motsvarar den ändrade bestämmelsen den gällande definitionen.

Med allmänt kommunikationsnät avses ett kommunikationsnät som tillhandahålls för en grupp användare som inte har avgränsats i förväg. Med ett kommunikationsnät som är kopplat till det allmänna kommunikationsnätet avses ett nät med en avgränsad grupp användare, men som är kopplat till det allmänna kommunikationsnätet och därifrån man till exempel kan ringa direkt till det allmänna kommunikationsnätet.

2 §. *Förutsättningar för teleavlyssning.* I propositionen föreslås paragrafen vara uppdelad på två moment. I 1 mom. räknas de brott upp där tillstånd för teleavlyssning kan beviljas för förundersökningen. Räckvidden för teleavlyssning föreslås också omfatta grovt sexuellt utnyttjande av barn och grov skadegörelse.

Riksdagen godkände 1995 på förslag av utskottet ett uttalande vari förutsätts att teleavlyssningsbestämmelsernas användbarhet och teleavlyssningens betydelse för brottsutredningar följs noggrant och att det samtidigt påbörjas ett lagberedningsarbete med sikte på att teleavlyssningsbestämmelserna också skall gälla grova ekonomiska brott, vilka definierats på vederbörligt sätt.

Dessutom finns det ett nytt 2 mom. där räckvidden för teleavlyssning utvidgas till de grövsta ekonomiska brotten i samband med drivande av rörelse eller utövning av yrke, där synnerligen stor vinning eftersträvas eller som begås särskilt planmässigt.

Sedan regeringen lämnade sin proposition har paragrafen ändrats två gånger. Paragrafen har fått ett 2 mom. som tillåter att tillstånd för teleavlyssning ges när någon skäligen är misstänkt för

— folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen

— brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 2—7 punkten eller 2 mom. som begåtts i terroristiskt syfte, för beredelse till brott som begås i terroristiskt syfte, ledande av terroristgrupp, främjande av en terroristgrupps verksamhet, finansiering av terrorism eller

— straffbart försök till ovan nämnda brott.

Också 1 mom. har kompletterats i 6 punkten har grovpenningtvätt lagts till och i 7 punkten har kapning av fartyg ändrats till kapning.

På grund av de ändringar som antagits efter att propositionen lämnades till riksdagen föreslår utskottet att brottsrubriceringarna i 2 mom. flyttas över till 1 mom. som nya 1 och 10 punkter och att grov penningtvätt läggs till i den punkt som blir 8 punkten. I den punkt som blir den nya 9 punkten görs en justering som beror på ändringarna i brottsrubriceringarna.

Med anledning av 2 mom. i propositionen påpekar grundlagsutskottet att teleavlyssning kan utsträckas till brott som äventyrar den enskildes eller samhällets säkerhet. Enligt grundlagsutskottet begränsar inte propositionen teleavlyssning till den typen av brott eftersom bestämmelserna också omfattar grova brott i samband med drivande av rörelse eller utövning av yrke, när gärningsmannen genom brottet eftersträvar synnerligen stor vinning eller brottet begås särskilt planmässigt. Enligt grundlagsutskottet kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning om det ändras så att rätten till teleavlyssning kräver att båda villkoren skall vara uppfyllda. Lagutskottet föreslår att 2 mom. ändras på det sätt som grundlagsutskottet föreslår.

Grundlagsutskottet uppmärksammar att 2 § 2 mom. eventuellt är ett problem när det gäller exaktheten. Brottsrekvisitet för dessa brott inbegriper redan nu stor vinning eller planmässighet. Det betyder att möjligheterna att tillgripa

tvångsmedel i praktiken inte bara begränsas till de grövsta gärningsformerna av dessa grova brott, vilket regeringen avsett i propositionen. Rent generellt dras gränsen mellan ett brott och en grov gärningsform av brottet först utifrån en samlad bedömning, då det de facto finns risk för att tvångsmedel tillgrips också när det inte är fråga om en grov gärningsform av brottet, understryker grundlagsutskottet.

Lagutskottet menar att det finns fog för grundlagsutskottets oro inför tillämpningen av 2 mom. I motiven till propositionen preciserar regeringen vad som avses med synnerligen stor vinning och med att brottet begås särskilt planmässigt. Den domstol som beslutar om tillstånd för teleavlyssning måste vara extra noga med att villkoren i lagen uppfylls. Förundersökningsmyndigheterna måste specificera och motivera sin anhållan om teleavlyssning exakt och i fullgod omfattning. Med hänvisning till den övervakning av teletvångsmedel som riksdagens justitieombudsman utövar anser utskottet det nödvändigt att förundersökningsmyndigheterna och domarna får mer utbildning och nya anvisningar i frågan och att inrikesministeriets tillsyn effektiviseras. Ovan föreslår utskottet att det utreds hur tvångsmedel används, vilka effekter de har och hur rättssäkerheten fullföljs.

3 §. Förutsättningar för teleövervakning. Enligt 1 mom. 1 punkten krävs det att någon skall vara misstänkt för ett brott för vilket det lindrigaste straffet är fängelse i minst fyra år, för att teleövervakning skall få sättas in. I propositionen ändras lagrummet till att teleövervakning får sättas in om det strängaste straffet för det undersökta brottet är fängelse i minst fyra år. Därmed är villkoren för teleövervakning desamma som för teknisk observation i 5 a kap. 4 § 1 mom. 1 punkten. Räckvidden för tvångsmedlet utökas en aning eftersom det strängaste straffet för vissa av brotten är fängelse i fyra år, men det lindrigaste straffet fängelse bara i 14 dagar. Bland denna typ av brott märks sexuellt utnyttjande och sexuellt utnyttjande av barn.

På senare år har koppleribrotten blivit allt mer organiserade, yrkesmässiga och betydligt gröv-

re. Utskottet har lyft fram den negativa utvecklingen och påpekat att bestämmelserna om sexualbrott i strafflagen bör kompletteras med en bestämmelse om grovt koppleri LaUU 22/2002 rd. I detta sammanhang föreslår utskottet att räckvidden för teleövervakning vid förundersökning utsträcks till koppleri.

Sedan propositionen lämnades till riksdagen har lagen ändrats så att teleövervakning kan tillämpas vid förundersökning av förberedelse till brott i terroristiskt syfte. Därför föreslår utskottet att 1 mom. får en ny 4 punkt om denna typ av brott. Dessutom föreslår utskottet att brottsrubriceringarna i 2 punkten ordnas i den ordning som de kommer i strafflagen och att ett onödigt ord stryks.

3 a §. Inhämtande av uppgifter om mobilteleapparaters läge. Utskottet föreslår att formuleringen i paragrafen ses över och att hänvisningen ändras på grund av att 3 § 1 mom. får en ny 4 punkt.

Grundlagsutskottet påpekar att det i den fortsatta behandlingen av propositionen bör utredas om bestämmelserna om sekretess för mobilteleapparaters läge är heltäckande. Också förvaltningsutskottet uppmanar lagutskottet att göra en bedömning av sekretessbestämmelserna. Med anledning av anmärkningarna påpekar lagutskottet att 24 § 1 mom. 31 punkten i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet har kompletterats genom en lag som trädde i kraft 2002. Enligt tillägget är handlingar som innehåller uppgifter om mobilteleapparaters läge sekretessbelagda handlingar.

4 §. Förutsättningar för teknisk avlyssning. Teknisk observation, som omfattar teknisk avlyssning, optisk övervakning och teknisk spårning, regleras i den gällande lagen i 4 §. För tydlighetens skull har villkoren för de olika typerna av teknisk observation delats upp på flera olika paragrafer, 4, 4 a och 4 b §.

I 4 § 1 mom. ingår inga ändringar i sak beträffande teknisk avlyssning. Sedan propositionen lämnades till riksdagen har 4 § ändrats så att teknisk observation får tillämpas när förberedelse

till brott som begås i terroristiskt syfte undersöks. Utskottet föreslår därför att en ny 4 punkt om denna typ av brott fogas till 1 mom.

Räckvidden för teknisk avlyssning föreslås bli utvidgad. Enligt 3 mom. får teknisk avlyssning också utföras i lokaler som är avsedda för stadigvarande boende om den misstänkte sannolikt vistas där. I sin bedömning av den föreslagna bestämmelsen påpekar grundlagsutskottet att de brott som avses i 5 a kap. 2 § 1 mom. är den typ av brott som avses i 10 § 3 mom. i grundlagen, där det finns en klausul om begränsning av hemligheten i fråga om förtroliga meddelanden. Med hänsyn till den tekniska avlyssningens särskilda natur och antalet personer som kan komma att avlyssnas samt att de inte nödvändigtvis alla är misstänkta för brott, kan teknisk avlyssning inte utsträckas till alla brottstyperna i fråga om man ser till nödvändighetskriteriet i 10 § 3 mom. i grundlagen. Befogenheten blir inte nödvändig bara på grund av en iakttagelse om dess effektivitet. Grundlagsutskottet kommer fram till slutsatsen att ett villkor för vanlig lagstiftningsordning är att teknisk avlyssning begränsas till högförräderibrott, våldsbrott, allmänfarliga brott och de grövsta formerna av narkotikabrott.

På grund av utlåtandet från grundlagsutskottet föreslår lagutskottet att det i 3 mom. räknas upp de brott som uppfyller de villkor som grundlagsutskottet ställer och i fråga om vilka teknisk avlyssning vid förundersökningen också får utsträckas till lokaler där den misstänkte sannolikt vistas.

Teknisk avlyssning i lokaler som är avsedda för stadigvarande boende är ett intrång i kärnan i skyddet för hemfriden och privatlivet. Därför krävs det särskilda villkor och begränsningar för när ett sådant tvångsmedel får användas. Därför tillåts teknisk avlyssning i lokaler som är avsedda för stadigvarande boende bara vid förundersökning av de allvarligaste brotten, som det finns en uttömmande förteckning över i lagen. Tillstånd för att använda tvångsmedel kan bara beviljas av en domstol. Samtidigt som domstolen beslutar om tillstånd för tvångsmedel måste

den förordna om ett offentligt ombud som skall bevaka den misstänktes och andra berörda parter intressen.

Domstolen kan bevilja tillstånd bara om det annars vore omöjligt eller väsentligt svårare att utreda brottet. Förundersökningsmyndigheten måst således kunna visa att det är väsentligt svårare och till och med omöjligt att utreda brottet med andra tvångsmedel som gör mindre intrång i rättigheter. Formuleringen ställer stränga krav på tillstånd för tvångsmedel. För att det offentliga ombudet de facto skall kunna bevaka de personers rättigheter som utsätts för teknisk avlyssning är myndigheterna skyldiga att lämna fullgod information om det misstänkta brottet, förundersökningen och vilka andra tvångsmedel som kan komma i fråga.

För att teknisk avlyssning skall få utföras i en lokal som är avsedd för stadigvarande boende måste det vara sannolikt att den misstänkte vistas där. Av bestämmelsen framgår det således klart att teknisk avlyssning måste avbrytas omedelbart när det upptäcks att den misstänkte inte vistas i lokalen eller har gått ut ur den.

Grundlagsutskottet påpekar att det är ett problem i sig för hemfridsskyddet hur en avlyssningsanordning skall installeras och tas bort. Med anledning av 4 § 4 mom. gör regeringen det inte klart hur detta skall ordnas. Saken bör tas upp vid den fortsatta beredningen, påpekar grundlagsutskottet. En bestämmelse med den föreslagna lydelsen ger givetvis inte någon rätt att i hemlighet skaffa sig tillträde till ett område som omfattas av hemfriden för att installera en anordning, utan det måste finnas en explicit bestämmelse om detta. Lagutskottet föreslår att momentet ändras på det sätt som grundlagsutskottet föreslår.

4 a §. Förutsättningar för optisk övervakning. Med hänvisning till kompletteringen i 4 § 1 mom. föreslår utskottet att brottsförteckningen i 4 a § 2 mom. också kompletteras med förberedelse till brott som begåtts i terroristiskt syfte. Dessutom föreslår utskottet att 4 mom. kompletteras på samma sätt som 4 § 4 mom.

4 b §. *Förutsättningar för teknisk spårning.* Utskottet föreslår att 4 mom. ändras på samma sätt som 4 mom. i de två tidigare paragraferna.

5 §. *Beslut om åtgärd.* Precis som i den gällande lagen sägs det i 1 mom. att behörig domstol är den domstol som avses i 1 kap. 9 § eller någon annan domstol där handläggningen lämpligen kan ske. Grundlagsutskottet anser att den senare delen av bestämmelsen är för vittomfattande och otydlig, vilket utgör ett problem med hänsyn till de grundläggande fri- och rättigheterna. Formuleringen bör preciseras. Med beaktande av den princip som framgår av lagens 1 kap. 9 § är det motiverat att endast tingsrätten är behörig i dessa ärenden. Lagutskottet föreslår att momentet preciseras på detta sätt.

Enligt grundlagsutskottet är det konstitutionellt viktigt att tillstånd för teleavlyssning i brådskande situationer med stöd av 2 mom. kan beviljas av en tjänsteman med rätt att göra anhållanden. När rätten att tillämpa teleavlyssning togs in i tvångsmedelslagen ansåg grundlagsutskottet det vara en väsentlig rättssäkerhetsfråga att ett villkor för tillstånd alltid är ett tillstånd som en oberoende domstol har beviljat i ett enskilt fall på grundval av en konkret misstanke om brott (GrUU 8/1994 rd, s. 2). Det aktuella förslaget innebär att polisen kan utföra teleavlyssning och avsluta åtgärden innan tillståndet från domstolen har kommit. I sådana fall blir det inte alls fråga om någon utompolisiär bedömning av villkoren för teleavlyssning. Grundlagsutskottet menar att detta inte står i samklang med 10 § i grundlagen som tryggar hemligheten i fråga om förtroliga meddelanden. För teleavlyssning skall det alltid krävas tillstånd av en domstol. Lagförslaget måste ändras på denna punkt för att det skall kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Vid den fortsatta behandlingen gäller det att se till att domstolssystemet fungerar oberoende av tidpunkt.

Grundlagsutskottet anser det vara riktigt att undantagsförfarandet inte gäller teknisk avlyssning inom områden som omfattas av hemfriden enligt 4 § 3 mom. Med hänsyn till denna bestäm-

melse förblir det oklart vad 5 § 1 mom. 6 punkten har för betydelse.

På grundval av utlåtandet från grundlagsutskottet föreslår lagutskottet att 1 mom. 1 och 6 punkten inte skall nämnas i 2 mom. När 1 punkten inte längre nämns är det i likhet med nuläget tingsrätten som skall besluta om teknisk avlyssning och optisk övervakning, när avlyssningsapparat eller optisk utrustning skall installeras i ett fordon som används av den misstänkte eller i en lokal där den misstänkte vistas.

Enligt vad lagutskottet har erfarit har justitiedepartementet vidtagit åtgärder för att ändra tingsrätternas jourssystem för att tillstånd för teleavlyssning skall kunna behandlas dygnet runt.

6 a §. *Offentligt ombud.* Samtidigt som domstolen handlägger en anhållan om tillstånd att få utföra teknisk avlyssning i lokaler som är avsedda för stadigvarande boende skall den förordna ett offentligt ombud som skall bevaka den misstänktes intressen och andra personers intressen som kan bli avlyssnade. En advokat eller ett offentligt rättsbiträde kan förordnas till offentligt ombud.

Enligt formuleringen 2 mom. skall det offentliga ombudet med omsorg och enligt god advokatsed ta tillvara intressena för den misstänkte som avlyssningen gäller. Helt utan grunder har andra personer som omfattas av åtgärden och deras intressen ställts utanför räckvidden för bestämmelsen, trots att det är det offentliga ombudets sak att bevaka deras intressen. Utskottet föreslår att momentet kompletteras på denna punkt.

6 c §. *Arvode och ersättning till ett offentligt ombud.* Utskottet fogar numret i författningssamlingen till lagen i 1 mom.

13 §. *Bevaring av överskottsinformation och*
14 §. *Ersättning.* Utskottet föreslår smärre språkliga justeringar i paragraferna.

Ingressen. Ingressen måste ses över och justeras i överensstämmelse med de lagar som har stiftats efter att propositionen lämnades till riksdagen.

3. Lag om ändring av 1 kap. lagen om rättegång i brottmål

8 b §. (Ny). I propositionen föreslås att lagen om rättegång i brottmål får en ny 8 a § i 1 kap. Paragrafen föreskriver om överläggningar mellan åklagaren och en part innan beslut om väckande av åtal fattas. Dessutom sägs att åklagaren i brådskande ordning skall avgöra om åtal skall väckas, om den misstänkte är yngre än 18 år.

Kapitlet har redan fått en 8 a §, med bestämmelser om när åklagaren får avstå från att yrka på förverkande. På grund av sitt innehåll passar bestämmelserna bättre in i 8 a §. Därför föreslår utskottet att den gällande 8 a § blir en ny 8 b §.

14 §. (Ny). En målsägande har sekundär åtalsrätt. Han eller hon får väcka åtal bara om allmänna åklagaren har beslutat att inte väcka åtal för brottet.

Enligt grundlagsutskottet handlar målsägandens åtalsrätt i sista hand om rätten att få sin sak behandlad i domstol, en rätt som är skyddad enligt 21 § i grundlagen. Därför är det inte lämpligt att lagen saknar bestämmelser om målsägandens rätt att få sin sak behandlad i domstol när polisen antingen inte gör någon förundersökning eller hänskjuter ärendet till åklagaren. Med hänvisning till grundlagsutskottets synpunkter föreslår laguskottet att 14 § 1 mom. får en bestämmelse om att målsäganden själv får väcka åtal när förundersökningsmyndigheten eller åklagaren har beslutat att ingen förundersökning görs eller att den avbryts eller avslutas.

Ingressen. Ingressen måste justeras i enlighet med den gällande lagen. Dessutom måste den ändras på grund av de ändringar som utskottet föreslår.

6. Lag om ändring av 17 kap. 11 § rättegångsbalken

I rättegångsbalken har 17 kap. 11 § bestämmelser om rätten att använda bild- och ljudupptagningar vid rättegång. Paragrafen föresås få ett nytt 4 mom., som säger att förhör med barn och psykiskt störda får videofilmas eller tas upp på

band på något annat sätt. Enligt bestämmelsen kan upptagningen beaktas vid rättegången. Då hörs inte målsäganden eller vittnet därutöver vid rättegången, om domstolen bedömer att det skulle förorsaka personen allvarliga olägenheter.

Samtidigt med propositionen behandlar lagutskottet en proposition RP 190/2002 rd med förslag till lag om ändring av vissa bestämmelser i rättegångsbalken om bevisning, brådskandeförklaring och extraordinärt ändringssökande. I propositionen föreslås i likhet med den föreliggande propositionen att 17 kap. 11 § i rättegångsbalken får en bestämmelse som tillåter att förhör med barn och psykiskt störda videobandas eller lagras genom någon annan jämförbar bild- och ljudupptagning i bevisningssyfte.

För samordningens skull har utskottet antagit den föreslagna bestämmelsen utifrån propositionen. Därför föreslår utskottet att det sjätte lagförslaget avböjs.

7. Lag om ändring av 10 kap. 9 § strafflagen (Nytt lagförslag)

10 kap. Om förverkandepåföljderna

9 §. *Yrkande av förverkandepåföljd.* I samband med det tredje lagförslaget föreslår utskottet att 1 kap. 8 a § i lagen om rättegång i brottmål blir 8 b §. På grund av detta föreslår utskottet att hänvisningen i 10 kap. 9 § 2 mom. i strafflagen till 8 a § ändras till en hänvisning till 8 b §.

Motionerna

Beträffande motionerna framhåller utskottet följande:

Lagmotion LM 24/1999 rd. Utskottet ställer sig bakom förslaget att utvidga räckvidden för televlyssning till bl.a. grovt skattebedräveri, när gärningsmannen med brottet eftersträvar synnerligen stor vinning eller om brottet begås särskilt planmässigt. Därför föreslår utskottet att lagmotionen, som inte ställer några särskilda villkor i fråga om televlyssning vid grovt skattebedräveri, förkastas.

Lagmotion LM 25/1999 rd. Utskottet föreslår att lagmotionen förkastas eftersom utskottet inte omfattar förslaget att ändra bestämmelserna om polisens och allmänna åklagarens befogenheter.

Lagmotion LM 26/1999 rd. Utskottet ställer sig inte bakom förslaget att ändra villkoren för optisk övervakning så att personer som är omhändertagna av en fångvårdsanstalt skall kunna utsettas för optisk övervakning om de är misstänkt för ett brott där det strängaste straffet är fängelse i minst två år mot fängelse i minst fyra enligt den gällande lagen. Därför föreslår utskottet att lagmotionen förkastas.

Lagmotion LM 168/2000 rd. Utskottet omfattar förslaget i lagmotionen. Där föreslås att en DNA-profil skall få bestämmas och lagras om det strängaste straffet för det brott som personen misstänks för är fängelse i högst sex månader. Profilen skall utplånas senast tio år efter att den registrerade har avlidit. Därför föreslår utskottet att lagmotionen förkastas.

Åtgärdsmotion AM 291/2001 rd. Åtgärdsmotionen behöver inte antas eftersom förundersökningslagen föreslås få en bestämmelse som tillå-

ter att videteknik används när vålds- och sexualbrott mot barn utreds.

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan anförda föreslår lagutskottet

att det fjärde och det femte lagförslaget godkänns utan ändringar,

att det sjätte lagförslaget förkastas,

att lagförslagen 1—3 godkänns med ändringar (Utskottets ändringsförslag),

att ett nytt sjunde lagförslag godkänns (Utskottets nya lagförslag),

att lagmotionerna LM 24/1999 rd, LM 25/1999 rd, LM 26/1999 rd och LM 168/2000 rd förkastas

att åtgärdsmotionen AM 291/2001 rd förkastas och

att ett uttalande godkänns (Utskottets förslag till uttalande).

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om ändring av förundersökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i förundersökningslagen av den 30 april 1987 (449/1987) 2 § 2 mom., 4 a §, 42 § 2 mom. och 43 a §, dessa lagrum sådana de lyder, 2 § 2 mom. i lag 498/1995 samt 4 a §, 42 § 2 mom. och 43 a § i lag 692/1997,

ändras 4 § och 5 § 1 mom., 17 § 1 mom., 19 och 22 §, 24 § 2 mom., 28 § 1 mom., 29 § 1 mom., 30 § 1 mom., 33 och 43 §, 44 § 1 och 2 mom. samt 45 § 2 mom,

av dessa lagrum 5 § 1 mom., 28 § 1 mom. och 43 § sådana de lyder i nämnda lag 692/1997, 19 § sådan den lyder i nämnda lag 498/1995, 33 § sådan den lyder i lag 452/1999 samt 44 § 2 mom. sådant det lyder i lag 203/1997 samt

fogas till 9 § ett nytt 2 mom. och till 24 § ett nytt 3 mom. samt till lagen nya 38 a—38 c § en ny mellanrubrik före 38 a §, *till lagen en ny 39 a §* samt en ny 47 § i stället för den 47 § som upphävts genom nämnda lag 692/1997, som följer:

<p style="text-align: center;">4, 5, 9, 17, 19 och 22 § (Som i RP)</p> <p style="text-align: center;">24 §</p> <hr style="border-top: 1px dashed black;"/> <p>Förhör får inte hållas mellan klockan 22 och 7, utom (1—3 punkten som i RP) (3 mom. som i RP)</p> <p style="text-align: center;">28—30 § (Som i RP)</p> <p style="text-align: center;">33 § (1—3 mom. som i RP) (4 mom. som i RP. Utskottets ändringsförslag påverkar inte den svenska texten)</p> <p style="text-align: center;"><i>Övriga förundersökningsåtgärder</i></p> <p style="text-align: center;">38 a § (1—3 mom. som i RP) Vid gruppkonfrontation skall föras protokoll, och <i>åtgärden</i> skall dessutom spelas in på en videoupptagning eller någon annan därmed jämförbar bildupptagning. (5 mom. som i RP)</p> <p style="text-align: center;">38 b och 38 c § (Som i RP)</p> <p style="text-align: center;">39 § (<i>Utesl.</i>)</p> <p style="text-align: center;">39 a §</p> <p>Förhöret av målsäganden och ett vittne skall spelas in på en videoupptagning eller någon annan därmed jämförbar <i>bild- och ljudupptagning</i>, om avsikten är att förhørsberättelsen skall användas som bevis vid rättegången och den förhörde på grund av sin unga ålder eller <i>störningar i de psykiska funktionerna</i> sannolikt inte kan</p>	<p>höras personligen där utan att förorsakas olägenheter. Vid förhöret skall beaktas de särskilda krav som den förhördes utvecklingsnivå ställer på förhörsmetoderna, antalet personer som deltar i förhöret och de övriga förhållandena under förhöret. Undersökningsledaren kan bestämma att också någon annan än förundersökningsmyndigheten under förhørsledarens uppsikt kan ställa frågorna till den förhörde. Den misstänkte skall <i>beredas möjlighet</i> att ställa frågor till den förhörde. <i>Om den misstänkte ber om det får hans eller hennes frågor också framställas av ett ombud eller biträde. Förhørsledaren kan emellertid bestämma att frågorna skall ställas genom förmedling av förhørsledaren.</i></p> <p style="text-align: center;">43 och 44 § (Som i RP)</p> <p style="text-align: center;">45 §</p> <hr style="border-top: 1px dashed black;"/> <p>Biträde i ett enskilt fall får inte den vara som (1 punkten som i RP) 2) (<i>utesl.</i>) 2) i ett ärende som gäller det brott som undersöks eller ett brott som har ett direkt samband med det är biträde för någon annan som misstänks för brott, om uppgiften som biträde för parten <i>kan antas väsentligt</i> försvåra utredningen av saken, (3 punkten som 4 punkten i RP) 4) bedriver skötsel av juridiska uppdrag tillsammans med någon som av en orsak som anges i punkt 1—3 inte får vara biträde för en part, (5 och 6 punkten som 6 och 7 punkten i RP)</p> <hr style="border-top: 1px dashed black;"/> <p style="text-align: center;">47 §</p> <p>När det har beslutats att förundersökning inte skall göras eller att förundersökningen skall avslutas på basis av 4 § 3 mom., 9 § 2 mom. eller 43 § 2 mom. <i>eller att förundersökningen skall avbrytas</i>, skall undersökningsledaren se till att</p>
---	---

målsägandena och *de* som har förhörts såsom *parter* vid förundersökningen omedelbart under-

rättas om beslutet, om detta inte skall anses vara onödigt.

Ikraftträdelsebestämmelsen
(Som i RP)

2.

Lag

om ändring av tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i tvångsmedelslagen av den 30 april 1987 (450/1987) 6 kap. 6 §, sådan den lyder i lag 565/1997,

ändras 1 kap. 3 § 1 mom. 2 punkten, 6 § 1 och 4 punkten, 21 § 3 mom., 23 och 24 § samt 27 § 2 mom., 2 kap. 1 och 3 § samt 6 § 2 och 3 mom., 3 kap. 1 § 1 mom., 3 § 1 mom. och 4 § 2 mom., 5 kap. 1, 2, 8, 10 och 11 §, 5 a kap. 1—5 §, 6 § 1 och 2 mom., 7 § 1 och 2 mom., 9 §, 11 § 2 mom., 13 och 14 § samt 6 kap. 5 §,

av dessa lagrum 1 kap. 3 § 1 mom. 2 punkten och 2 kap. 1 § sådana de lyder i lag 213/1995, 1 kap. 6 § 1 punkten sådan den lyder i lag 886/1996, 1 kap. 21 § 3 mom., 23 och 24 § samt 2 kap. 3 § och 6 § 2 och 3 mom. sådana de lyder i lag 693/1997, 5 kap. 1 (*utesl.*) § *sådan den* lyder delvis ändrade i lag 566/1998, 5 kap. 10 § *sådan den* lyder delvis ändrad i lag 615/2002, 5 kap. 11 § sådan den lyder i lag 655/2001, 5 a kap. 1 §, 6 § 1 mom., 7 § 1 och 2 mom., 11 § 2 mom. samt 13 och 14 § sådana de lyder i lag 402/1995, 5 a kap. 2 § sådan den lyder i lag 18/2003 och 64/2003, 5 a kap. 3 § och 6 kap. 5 § i nämnda lagar 565/1997 och 18/2003, 5 a kap. 4 (*utesl.*) § i lag 366/1999 och i nämnda lagar 402/1995 och 18/2003, 5 a kap. 5 § i nämnda lagar 402/1995 och (*utesl.*) 366/1999 samt 5 a kap. 6 § 2 mom. (*utesl.*) i nämnda lag 565/1997, samt

fogas till 1 kap. en ny 22 § i stället för den 22 § som upphävts genom nämnda lag 693/1997, till 5 kap. 12 §, *sådan den* lyder delvis ändrad i lag 213/1995, ett nytt 4 mom., samt till 5 a kap. nya 3 a, 4 a, 4 b samt 6 a—6 c § som följer:

1 kap.

Gripande, anhållande och häktning

3 §
(Som i RP)

6 §

Anhållningsberättigad tjänsteman

Om anhållande beslutar en anhållningsberättigad tjänsteman. Anhållningsberättigade tjänstemän är

1) polisöverdirektören, polisdirektör, polisöverinspektör, *polisinspektör*, länspolisdirektör, *länspolisöverinspektör*, länsöverkommissarie, länskommissarie, polischef, biträdande polischef, länsman, vid centralkriminalpolisen chefen för centralkriminalpolisen, biträdande

chef och byråchef, vid skyddspolisen chefen för skyddspolisen, *biträdande chef som förordnats att sköta förundersökningsuppgifter, avdelningschef som förordnats att sköta förundersökningsuppgifter* och överinspektör som förordnats att sköta förundersökningsuppgifter, vid rörliga polisen chefen för rörliga polisen, (*utesl.*) *biträdande chef och trafikpolisinspektör, kriminalöverinspektör, kriminalinspektör, kriminalöverkommissarie, överkommissarie, kriminalkommissarie och kommissarie,*

— — — — —
4) chefen för gränsbevakningsväsendet, avdelningschefen (*utesl.*) vid *juridiska* avdelningen och byråchefen vid *administrativa* byrån vid staben för gränsbevakningsväsendet samt kommandörerna för gränsbevaknings- och sjöbevakningssektionerna.

21 §
(Som i RP)

22 §

Ny behandling av ett häktningsärende

(1 mom. som i RP)

Domstolen skall ta upp ärendet till ny behandling också tidigare än detta, om det finns (*utesl.*) skäl till det med anledning av någon omständighet som framkommit efter den föregående behandlingen. *Undersökningsledaren skall omedelbart underrätta domstolen och den häktade om en omständighet, på grund av vilken det inte längre finns någon anledning att fortsätta häktningen.*

(3 mom. som i RP)

23, 24 och 27 §
(Som i RP)

2 kap.

Reseförbud

1, 3 och 6 §
(Som i RP)

3 kap.

Skingringsförbud och kvarstad

1 §

Förutsättningar för skingringsförbud och kvarstad

Om det är fara för att den som är *skäligen misstänkt* för brott eller den som med anledning av brott kan dömas till att ersätta skada eller till att förverka ett penningbelopp till staten, genom att gömma eller förstöra sin egendom eller fly eller på något annat jämställbart sätt försöker undandra sig att betala böter, ersättning eller belopp som kan komma att dömas förbrutet, får personens egendom ställas under skingringsförbud till högst ett belopp som sannolikt motsvarar de böter eller den ersättning eller förverkandepåföljd som kommer att dömas ut.

3 §
(Som i RP)

4 §

Hävning av skingringsförbud och kvarstad

— — — — —
(Som i RP. Utskottets ändringsförslag påverkar inte den svenska texten)

5 kap.

Husrannsakan samt kroppsvisitation och kroppsbesiktning

Husrannsakan

1 §

Husrannsakan för att eftersöka föremål

Om det finns skäl att misstänka att ett brott har begåtts för vilket det strängaste straffet är minst sex månaders fängelse eller om omständigheter som anknyter till utdömande av samsbudsbot utreds, får husrannsakan företas i såda-

na byggnader, rum eller slutna kommunikationsmedel eller på sådana slutna förvaringsställen som är i den *persons besittning är skäligen misstänkt för brott*, för att eftersöka föremål och egendom som skall tas i beslag eller som skall ställas under tillfälligt skingringsförbud eller beläggas med tillfällig kvarstad, eller annars för att utröna omständigheter som kan ha betydelse för utredning av brottet.

Husrannsakan får företas någon annanstans än på en plats som är i den *persons besittning som är skäligen misstänkt för brott*, endast om brottet har begåtts eller den misstänkte har gripits där eller om det annars på synnerligen giltiga skäl kan antas att föremål eller egendom som skall tas i beslag eller som skall ställas under tillfälligt skingringsförbud eller beläggas med tillfällig kvarstad kan påträffas eller annan utredning om brottet kan fås därigenom.

(3 mom. som i RP)

2 och 8 §
(Som i RP)

10 §

Förutsättningar för kroppsvisitation

Den som är skäligen misstänkt för

1) ett brott för vilket det strängaste straffet är fängelse i minst sex månader,

2) lindrig misshandel,

3) snatteri, lindrig förskingring, lindrigt olovligt brukande, lindrig bruksstöld av motordrivets fortskaffningsmedel, innehav av inbrottsredskap,

4) lindrig skadegörelse, eller

5) lindrigt bedrägeri,

får (*utesl.*) företas kroppsvisitation för att eftersöka föremål eller egendom som skall tas i beslag eller som skall ställas under tillfälligt skingringsförbud eller beläggas med tillfällig kvarstad, eller annars för att utröna omständigheter som kan ha betydelse för utredning av brottet.

På (*utesl.*) den som *inte är skäligen misstänkt* för brott får kroppsvisitation företas endast om det på synnerligen giltiga skäl kan antas att föremål eller egendom som skall tas i beslag eller

som skall ställas under tillfälligt skingringsförbud eller beläggas med tillfällig kvarstad kan anträffas eller annan utredning om brottet kan fås därigenom.

11 §

Förutsättningar för kroppsbesiktning

(1 mom. som i RP)

Om ett brott har begåtts för vilket det strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, får kroppsbesiktning som är nödvändig för att bestämma DNA-profilen eller för att utföra någon annan motsvarande undersökning företas på sådana personer, som inte misstänks för det ifrågasvarande brottet, *om undersökningen är av synnerligen stor betydelse för utredning av brottet på grund av att utredning av brottet är omöjligt eller väsentligt svårare genom medel som skulle innebära ett lindrigare ingrepp i den persons rättigheter som undersökningen gäller*. DNA-profilerna och de andra undersökningensresultaten skall utplånas och de förvarande proven förstöras när målet har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut eller lämnats därhän.

12 §
(Som i RP)

5 a kap.

Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation

1 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *teleavlyssning* att ett meddelande som befordras till eller från en viss teleanslutning, e-postadress eller någon annan sådan teleadress eller till eller från teleterminalutrustning genom ett *allmänt eller därtill anslutet kommunikationsnät som omfattas av kommunikationsmarknadslagen (/)* i hemlighet avlyssnas eller upp-tas för utredning av innehållet i meddelandet,

2) *teleövervakning* att hemliga identifieringsuppgifter inhämtas om ett telemeddelande som har sänts från en teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning som är kopplad till ett *kommunikationsnät* som avses i 1 punkten eller som har mottagits till en sådan teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning, samt att uppgifter om en mobilteleapparats läge inhämtas eller en sådan teleanslutning eller teleterminalutrustning tillfälligt stängs,

(3 punkten som i RP)

2 §

Förutsättningar för teleavlyssning

När någon är skäligen misstänkt för

1) *folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen,*

(2—7 punkten som 1—6 punkten i RP)

8) grovt häleri, yrkesmässigt häleri, *grov penningtvätt,*

9) sabotage, trafiksabotage, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning (*utesl.*),

10) *brott som begåtts i terroristiskt syfte, förberedelse till brott som begåtts i terroristiskt syfte, ledande av terroristgrupp, främjande av en terroristgrupps verksamhet och finansiering av terrorism enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 2—7 punkten eller 2 mom. strafflagen,*

(11—16 punkten som 9—14 punkten i RP)

kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att avlyssna och uppta telemeddelanden som den misstänkte sänder från en teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning som personen innehar eller annars kan antas använda eller som befordras till en sådan teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning och är avsedda för den misstänkte, om de uppgifter som fås genom avlyssningen kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet.

Tillstånd till teleavlyssning enligt 1 mom. kan under de förutsättningar som bestäms där också beviljas när någon i samband med drivande av

rörelse eller utövning av yrke är skäligen misstänkt för

(1—10 punkten som i RP)

och genom brottet eftersträvas synnerligen stor vinning *och* brottet begås särskilt planmässigt.

3 §

Förutsättningar för teleövervakning

När någon är skäligen misstänkt för

(1 punkten som i RP)

2) ett brott som riktat sig mot ett automatiskt databehandlingssystem och som har begåtts med hjälp av en teleterminalutrustning, *koppleri, (utesl.)* övergrepp i rättsak, *olaga hot* eller för ett narkotikabrott, (*utesl.*)

3) ett straffbart försök till ovan nämnda brott, *eller*

4) *förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte,*

kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att utföra teleövervakning av en teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning som den misstänkte innehar eller annars kan antas använda eller att inhämta uppgifter om en sådan mobilteleapparats läge som den misstänkte innehar eller annars kan antas använda, eller tillfälligt stänga en sådan teleanslutning eller teleterminalutrustning, om de uppgifter som fås genom teleövervakningen eller den tillfälliga stängningen av teleanslutningen eller teleterminalutrustningen kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet.

(2 mom. som i RP)

3 a §

Inhämtande av uppgifter om mobilteleapparaters läge

Vid utredning av ett brott som avses i 3 § 1 mom. 1—4 punkterna kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att inhämta uppgifter om de mobilteleapparater om vilka uppgifter vid den *förmodade*

brottstidpunkten har registrerats i telesystemet via en basstation som finns i närheten av den förmodade brottsplatsen eller någon annan plats, som är av betydelse för utredningen av brottet, om erhållandet av uppgifterna kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet.

4 §

Förutsättningar för teknisk avlyssning

När någon är skäligen misstänkt för

1) ett brott för vilket det strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, (*utesl.*)

2) ett narkotikabrott, (*utesl.*)

3) ett straffbart försök till ovan nämnda brott, eller

4) *förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte,*

får den myndighet som sköter förundersökningen av brottet utföra teknisk avlyssning av den misstänkte, om de uppgifter som fås genom avlyssningen kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet.

(2 mom. som i RP)

När någon är skäligen misstänkt för

1) *folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen,*

2) *äventyrande av Finlands suveränitet, krigsanstiftan, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri,*

3) *högförräderi, grovt högförräderi,*

4) *grovt sexuellt utnyttjande av barn,*

5) *dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter,*

6) *människorov,*

7) *grovt rån,*

8) *grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning,*

9) *brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 2—7 punkten eller 2 mom. strafflagen som begåtts i terroristiskt syfte, förberedelse till brott som begåtts i terroristiskt syfte, ledande av terroristgrupp, främjande av en terroristgrupps verksamhet, finansiering av terrorism,*

10) *grovt narkotika brott, eller*

11) *straffbart försök till ovan nämnda brott,*

får den myndighet som sköter förundersökningen av brottet utföra teknisk avlyssning av den misstänkte, om de uppgifter som fås genom avlyssningen kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet.

En tjänsteman som gör förundersökning har rätt att placera avlyssningsanordningar i de utrymmen som avlyssnas, om avlyssningen förutsätter detta. *Tjänstemannen* har då rätt att i hemlighet gå in i ovan nämnda utrymmen för att installera och avlägsna anordningen.

4 a §

Förutsättningar för optisk övervakning

(1 mom. som i RP)

Om optisk övervakning riktas mot den som är i fångvårdsväsendets förvar och som avtjänar straff i en straffanstalt eller som är internerad i tvångsinrättning eller är rannsakningsfånge, förutsätts det dock att misstanken gäller ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år eller ett narkotikabrott eller ett straffbart försök till dessa brott eller *förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte* och att de uppgifter som fås genom övervakningen kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet.

(3 mom. som i RP)

Den tjänsteman som gör förundersökning har rätt att placera en övervakningsanordning i de utrymmen som övervakas, om övervakningen förutsätter detta. *Tjänstemannen* har då rätt att i hemlighet gå in i ovan nämnda utrymmen för att installera och avlägsna anordningen.

4 b §

Förutsättningar för teknisk spårning

(1 mom. som i RP)

Den tjänsteman som gör förundersökning har rätt att placera spårordningar inne i det kommunikationsmedel som spårningen gäller, om spårningen förutsätter detta. *Tjänstemannen* har då rätt att i hemlighet få tillträde till kommunika-

tionsmedlet för att installera och avlägsna anordningen.

5 §

Beslut om åtgärd

På skriftligt yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman fattar den domstol som avses i 1 kap. 9 § (*utesl.*) beslut om beviljande av tillstånd till

(1—6 punkten som i RP)

Om en åtgärd som avses i 1 mom. (*utesl.*) 2 punkten (*utesl.*) inte tål uppskov, får en anhållningsberättigad tjänsteman besluta om åtgärden till dess att domstolen har avgjort det yrkande som gäller beviljande av tillstånd. Yrkandet kan också framställas per telefon, varvid dess innehåll skall bekräftas skriftligen i efterhand. Yrkandet skall framställas så snart som möjligt, dock senast 24 timmar efter att åtgärden har inletts.

(3—5 mom. som i RP)

6 §

(Som i RP)

6 a §

Offentligt ombud

(1 mom. som i RP)

Det offentliga ombudet skall med omsorg och enligt god advokatsed ta till vara intressena för den misstänkte som avlyssningen gäller *och andra som eventuellt blir föremål för avlyssning.*

(3 mom. som i RP)

6 b §

(Som i RP)

6 c §

Arvode och ersättning till ett offentligt ombud

Till ett offentligt ombud betalas arvode och ersättning av statens medel med iakttagande i tillämpliga delar av vad som i 17 och 18 § rätts-

hjälpslagen (257/2002) bestäms om arvoden och ersättningar till biträden.

(2 mom. som i RP)

7, 9 och 11 §

(Som i RP)

13 §

Bevaring av överskottsinformation

Överskottsinformation som har erhållits genom teleavlyssning eller teknisk avlyssning och som inte har samband med ett brott eller som gäller något annat brott än det *för* vars utredning tillståndet för eller beslutet om teleavlyssning eller teknisk avlyssning *har givits* skall förstöras efter det att målet har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut eller lämnats därhän. Informationen får dock bevaras och lagras i förundersökningsmyndigheternas register som avses i lagen om polisens personregister (509/1995), om den gäller ett sådant brott för vars utredning teleavlyssning eller teknisk avlyssning får användas eller den behövs för att förhindra ett brott som avses i 15 kap. 10 § strafflagen. Information som inte behöver förstöras skall bevaras i ytterligare fem år efter det att målet har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut eller lämnats därhän.

(3 mom. som i RP. Utskottets ändringsförslag påverkar inte den svenska texten)

14 §

Ersättning

Teleföretaget har rätt att få ersättning av statens medel för de direkta kostnader som orsakats av att inrättningen enligt detta kapitel har biträtt myndigheterna och lämnat uppgifter. Om betalning av ersättning beslutar chefen för polis-inrättningen eller chefen för polisens riksomfattande enhet eller någon *person* som denne har förordnat (*utesl.*) eller chefen för tullstyrelsens bevaknings- och revisionsenhet, beroende på vem som har utfört förundersökningen.

(2 mom. som i RP)

6 kap.
Andra tvångsmedel

5 §
 (Som i RP)

Ikraftträdelsebestämmelsen
 (Som i RP)

3.

Lag

om ändring av 1 kap. lagen om rättegång i brottmål

I enlighet med riksdagens beslut
ändras (utesl.) i lagen den 11 juli 1997 om rättegång i brottmål (689/1997) 1 kap. 8 a § och 14 § 1 mom., av dessa lagrum 8 a § sådan den lyder i lag 894/2001 och 14 § 1 mom. i lag 1250/1999, samt fogas till 1 kap. en ny 8 b § som följer:

8 a §
 (Som i RP)

8 b § (Ny)

Om inte allmänt intresse kräver något annat, får åklagaren avstå från att yrka på förverkande om

1) vinningens belopp eller föremålets eller egendomens värde är obetydligt,

2) en utredning av grunderna för yrkandet eller behandlingen av det vid domstol skulle medföra kostnader som är uppenbart oskäligen med hänsyn till sakens natur, eller

3) det beslutas om åtal eftergift för brottet med stöd av 7 eller 8 § eller något annat motsvarande lagrum.

14 § (Ny)

En målsägande får själv väcka åtal för ett brott endast om allmänna åklagaren har beslutat att inte väcka åtal för brottet eller förundersökningsmyndigheten eller åklagaren har beslutat att förundersökning inte skall göras eller att den avbryts eller avslutas. Om målsägandes rätt att väcka åtal för ett brott som begåtts vid skötsel av ett offentligt uppdrag bestäms i 118 § 3 mom. grundlagen.

Ikraftträdelsebestämmelsen
 (Som i RP)

Utskottets förslag till ny lag

7.

Lag

om ändring av 10 kap. 9 § strafflagen

*I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 10 kap. 9 § 2 mom. sådant det lyder i lag
875/2001 som följer:*

9 §

Denna lag träder i kraft den 20 .

Yrkande på förverkandepåföljd

— — — — —
I 1 kap. 8 b § lagen om rättegång i brottmål
bestäms om de grunder på vilka åklagaren kan
avstå från att yrka på förverkande.

Utskottets förslag till uttalanden

1. Riksdagen förutsätter att regeringen utreder på vilket sätt de nya befogenheterna att använda tvångsmedel har främjat individens och samhällets säkerhet och om skyddet för de grundläggande fri- och rättigheter som omfattas av tvångsmedel är fullgott. Resultaten

av utredningen bör ingå i regeringens berättelse över sina åtgärder 2005.

2. Riksdagen förutsätter att den nya tillämpningen av bestämmelserna om skingringsförbud och kvarstad följs upp och att bestämmelserna om skadestånd i förekommande fall ses över.

LaUB 31/2002 rd — RP 52/2002 rd

Helsingfors den 7 februari 2003

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Henrik Lax /sv
vordf. Matti Vähänäkki /sd
medl. Sulo Aittoniemi /alk
Leena-Kaisa Harkimo /saml
Erkki Kanerva /sd
Toimi Kankaanniemi /kd
Seppo Lahtela /cent
Annika Lapintie /vänst
Kari Myllyniemi /cent

Kirsi Ojansuu /gröna
Veijo Puhjo /vänst (delvis)
Susanna Rahkonen /sd (delvis)
Tero Rönni /sd
Mauri Salo /cent (delvis)
Petri Salo /saml
Timo Seppälä /saml
Marja Tiura /saml
ers. Jari Leppä /cent (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Timo Tuovinen.

RESERVATION 1

Motivering

Förundersökningslagen och tvångsmedelslagen revideras. Till största delen kan översynen understödjas. lagutskottet har förbättrat propositionen på många punkter. I 22 § i tvångsmedelslagen ingår bestämmelser om ny behandling av ett häktningsärende. Enligt den gällande lagen skall häktningsärenden alltid behandlas på nytt med två veckors intervaller. Det är ett tungrovt och dyrt förfarande. Dessutom binder det både domstolarnas och polisens resurser. Å andra sidan kräver den häktades rättssäkerhet att det finns förutsättningar för att han eller hon får vara häktad eftersom en häktad skall anses vara oskyldig ända tills domen har avkunnats.

I sitt utlåtande anser grundlagsutskottet att det gällande förfarandet lämpligen kan fortsätta, möjligen med en justering av tidsintervallet, eller att den som är häktad under förundersökningen förordnas en försvarsadvokat ex officio eller att förundersökningsledaren förpliktas att hålla domstolen underrättad om eventuella ändringar.

En majoritet inom lagutskottet stannade för alternativet att förundersökningsledaren är skyldig att informera domstolen. Även om förundersökningsledarens skyldighet att informera domstolen lyfts fram är det i sista hand ändå förundersökningsledaren som ansvarar för att den misstänkte berövas sin frihet. Därmed får undersökningsledaren högre status, vilket kan försämrade den häktades rättssäkerhet. Förfarandet är minst sagt oroväckande eftersom individen fråntas sin viktigaste grundläggande rättighet, sin

personliga frihet. Det är en väg som vi inte skall slå in på.

Det första förslaget från grundlagsutskottet är den bästa modellen, alltså att nuvarande praxis kvarstår. Med utgångspunkt i utlåtande från grundlagsutskottet bör det nuvarande tidsintervallet på två veckor förlängas till fyra veckor för ny behandling av ett häktningsärende. På så sätt är domstolen med i alla faser och ansvaret för att hålla en misstänkt häktad delas av undersökningsledaren och domstolen. Därmed garanteras den misstänktes rättssäkerhet. Å andra sidan måste en frist på fyra veckor anses tillräckligt för att minska tungroddheten och kostnaderna.

Förslag

På grundval av det ovanstående föreslår vi

att 1 kap. 22 § i det andra lagförslaget ändras som följer:

22 §

Ny behandling av ett häktningsärende

(1 mom. som i LaUB)

Om åtal skall väckas senare än inom fyra veckor, skall domstolen ta upp ärendet till ny behandling med minst fyra veckors intervaller tills åtal har väckts.

(3 mom. som i LaUB)

Helsingfors den 7 februari 2003

Toimi Kankaanniemi /kd
Sulo Aittoniemi /alk

RESERVATION 2

Motivering

Det huvudsakliga syftet med propositionen är att grova brott inom ramen för den yrkesmässiga och organiserade brottsligheten skall kunna utredas och vinningen av brott bättre kunna spåras. Det finns all orsak att ta allvarligt på denna typ av brottslighet. Det är ytterst viktigt att verksamheten kan åtgärdas snabbt och på ett tidigt stadium för att åtgärderna skall vara effektiva och ge resultat.

Man skall var försiktig med att ge förundersökningsmyndigheterna befogenheter som inkräktar på intressen som är skyddade av de grundläggande fri- och rättigheterna, till exempel individens oantastbarhet, hemfrid, frihet etc. Inte alla de föreslagna ändringarna i tvångsmedelagen har direkt att göra med utredning av allvarliga brott vid organiserad brottslighet eller med effektivare spårning av vinning av brott. Problematiska punkter i detta sammanhang är framför allt de lindrade bestämmelserna för tillämpning av vissa tvångsmedel.

Lägre beviskrav vid tvångsmedel

Regeringen anför som motiv till att kraven på bevis sänks bland annat att "sannolika skäl", vilket är lika med att höja gränsen för åtal, är ett för stort krav vid förundersökningen när det beslutas om tvångsmedel. Regeringens motiv för att sänka kraven på rätten att använda tvångsmedel som ingriper i de grundläggande fri- och rättigheterna övertygar inte. Flera av de sakkunniga och grundlagsutskottet har lyft fram just dessa punkter i propositionen.

I och med att tvångsmedlen ingriper i intressen som är skyddade av de grundläggande fri- och rättigheterna har lagstiftaren velat anpassa de materiella kraven i relation till hur sträng åtgärden är. Tvångsmedel tillåts vanligen bara vid utredning av brott som uppfyller vissa högt satta krav. Det krävs större exakthet i de materiella kraven. I sitt utlåtande säger grundlagsutskottet

att lindrade beviskrav blir ett konstitutionellt problem med avseende på de känsliga grundläggande fri- och rättigheterna eftersom de kanske redan nu stränga materiella kraven visavi tvångsmedlen urholkas, om beviskraven är för små och/eller diffusa. Bestämmelserna blir dessutom så otydliga att det är svårt och i vissa fall rent av omöjligt att övervaka dem i efterhand. Detta gäller bl.a. vid en bedömning av om de särskilda förutsättningarna för anhållande föreligger.

I propositionen hänvisar regeringen till publikation nr 34/1998 (Heini Kainulainen: Rikosprosessuaalinen vangitseminen tuomioistuinkäytännössä) som har getts ut av rättspolitiska forskningsinstitutet. I publikationen utreds häktningspraxis vid tingsrätterna i Helsingfors, Lahtis och Lovisa på grundval av häktningsmaterialet för en fyramånadersperiod våren 1996. Utredningen visar att domstolen i så gott som samtliga fall häktade personen när häktning yrkades. Av 177 häktningsärenden avsågs bara åtta.

Enligt uppgifter från statskontoret kom det in sammanlagt 160 ansökningar om ersättning för ogrundad häktning 1996. Antalet skadeståndsansökningar och det utbetalade skadeståndet har ökat år för år. År 2002 fick hela 549 personer ersättning för att de suttit oskyldigt häktade och staten betalade ut sammanlagt 888 202 euro i ersättning. Det kan inte vara förenligt med rättsstatens principer att utvecklingen går i den här riktningen. Dessutom ger domstolarna tillstånd till att använda tvångsmedel i ungefär 90 % av fallen. Om bevisgränsen sänks på det sätt som regeringen föreslår kommer polisen utan tvivel att utnyttja sina utvidgade befogenheter på mycket lösare grunder än nu. Följaktligen kommer vi att få allt fler oskyldigt häktade personer. Dessutom kommer också andra tvångsmedel att användas i högre grad.

Justitieombudsmannens kansli har i flera fall sett sig tvunget att uttala sig om felbedömningar av villkoren för teleövervakning. Biträdande

justitieombudsmannens uttalanden om tillstånd för teletvångsmedel visar att tillstånd för teletvångsmedel ges nästan alltid, till och med i ett kansliförfarande där den som yrkar på tvångsmedel inte behöver vara närvarande. Dessutom håller man inte alltid fast vid att de måste finnas ett relevanssamband. Tillstånd för tvångsmedel har beviljats utan att den som anhåller har lagt fram minsta lilla misstanke om brott. Detta är ett gott exempel på hur generös domstolarna är gentemot yrkanden från polisens sida och vilken inställning de har till motiven.

Det finns studier som visar att en människa som upplever att hon har blivit felbehandlad av en myndighet omedelbart förmedlar sina erfarenheter till 30—50 människor. När tvångsmedel missbrukas i stor skala uppstår det kontroverser i samhället som på sikt kan försvåra utredningen av brott och vända attityderna mot polisen och dess arbete. Så har det redan gått i till exempel Storbritannien och USA, där tilltron till polisen i dagsläget är mycket mindre än hos oss i Finland.

"Sannolika skäl" är ett tydligare beviskrav och konstitutionellt sett mer befogat än "skäligen misstänkt", eftersom "sannolika skäl" alltid kräver att misstanken bygger på konkreta omständigheter av något slag, medan "skäligen misstänkt" kan uppfattas så att det räcker med allmänna dubier utan att man tar ställning till vilken konkret grund det finns att misstänkta någon i ett enskilt fall. När en polisman anhåller om tillstånd för tvångsmedel måste han lägga fram sannolika skäl för sin misstanke. Dessutom måste han också lägga fram motiven för sin anhållan. Däremot kräver "skäligen misstänkt" inga större motiv. Ändå är domaren till exempel vid en häktningsrättegång alltid i mycket hög grad beroende av och för det mesta uteslutande av uppgifter från polisen. Om "skäligen misstänkt" räcker till som kriterium för att bevilja tillstånd för tvångsmedel kommer det i framtiden att räcka med att polismannen uttrycker sin misstanke på domstolen måste fatta sitt beslut utifrån ett allt mer bristfälligt material. I levan-

de livet uppfattas "sannolika skäl" vanligen som det konkreta beviskravet. Det är ingen orimlighet att tillämpa sannolikhetsbedömningar i fråga om tvångsmedel eftersom en bedömning måste bygga på det tillgängliga materialet och därför kan ändras i takt med att materialet ändras och kompletteras. Därmed behöver ett och samma uttryck innebära ett och samma mått av sannolikhet under hela brottsutredningen och bekräftande alla typer av åtgärder.

Med hänvisning till skälen ovan anser vi att det inte är motiverat att beviskraven sänks på de sätt som regeringen föreslår.

Ny behandling av ett häktningsärende

Enligt den gällande lagen skall domstolen behandla ett häktningsärende med högst två veckors mellanrum tills åtal har väckts, om den tid som har utsatts för väckande av åtal är längre än två veckor. Regeringen föreslår att ett häktningsärende bara skall behöva tas upp till ny behandling om den häktade anhåller om det. Ändringen har inte motiverats tillräckligt väl i propositionen. Man får inte glömma att många rannsakningsfångar är dåligt insatta i sina rättigheter och därför kan "glömmas kvar" i fängelset när ingen är ansvarig för att frågan utreds snabbt. När domstolen inte heller ex officio förordnar någon offentlig försvarsadvokat för rannsakningsfångarna kommer nuvarande praxis inte att ändras.

I 1 kap. 22 § 3 mom. i det andra lagförslaget föreslås att den häktade och dennes biträde samt den anhållningsberättigade tjänstemannen skall ges tillfälle att bli hörda när häktningsärendet behandlas på nytt, om inte den häktade eller den anhållningsberättigade tjänstemannen meddelar att detta inte är nödvändigt. Bestämmelsen uppfyller sitt syfte men bör preciseras. Domstolen försätts i en underlig situation om bara svaren av parterna är närvarande vid den muntliga och omedelbara förhandlingen och motsätter sig häktningen. I sådana fall måste domstolen sannolikt ex officio konstatera att svarandens motiv är ogrundade och hålla honom eller henne fortsatt häktad. I ett häktningsärende handlar det om

en tvåpartsrelation. Därför måste tjänstemannen med rätt att göra anhållanden vara skyldig att vara närvarande när ett häktningsärende behandlas.

Teknisk avlyssning i hemfridskyddade lokaler

Regeringen föreslår att teknisk avlyssning skall vara tillåten i hemfridskyddade lokaler. Grundlagsutskottet har enligt sitt utlåtande tidigare haft en mycket negativ inställning till tidigare förslag att ändra tvångsmedelslagen så att teknisk avlyssning kan utsträckas till hemfridskyddade områden. Utskottet påpekar fortfarande att tillstånd för teknisk avlyssning i hemfridskyddade lokaler kan betyda att inte bara den misstänktes hem avlyssnas, utan också utomstående människors hem, om den misstänkte vistas där. Förslaget är därför av stor vikt för dessa människor och andra närvarande personers grundläggande fri- och rättigheter. Det handlar inte bara om skydd för hemfriden eftersom diskussioner och debatter i hemfridskyddade lokaler är tänkta att vara konfidentiella. Därför är det ett intrång i hemligheten för förtroliga meddelanden om människors samtal i sådana fall avlyssnas med hjälp av teknisk apparatur.

Vi anser att regeringen inte lägger fram några övertygande motiv med anknytning till tillståndet i vårt samhälle till varför Finland har behov av regler som ger myndigheterna betydligt större befogenheter att göra intrång i hemfriden än reglerna i andra europeiska länder. Vi får inte glömma bort att internationella studier visar att inställningen till avlyssning av hemfridskyddade lokaler är mycket negativ i andra europeiska länder. Länder där teknisk avlyssning är tillåten i hemfridskyddade lokaler, till exempel Danmark, tillämpar bestämmelserna bara på mycket grova brott. I Danmark krävs att det lindrigaste straffet för det brott som förundersökningen görs på är fängelse i minst sex år och att brottet har utgjort eller hade kunnat utgöra en fara för människors liv eller hälsa eller för betydande allmänintressen.

Känslan av trygghet och tillit som har sin förankring i en oantastbar hemfrid försvinner när folk blir medvetna om polisens befogenheter att avlyssna deras hem. Förlusten av trygghetskänslan och tilliten står inte i någon proportion till den eventuella nyttan.

Offentligt ombud

När domstolen tar upp ett ärende som gäller tillstånd till teknisk avlyssning som är ett intrång i hemfriden är det offentliga ombudet skyldigt att bevaka de berörda parternas intressen, alltså den misstänktes intressen men också andras intressen som kan omfattas av avlyssningen. Telefonavlyssning är ett likadant medel att få reda på vad människor pratar med varandra, ofta i hemfridskyddade lokaler. Grundlagsutskottet föreslår att systemet med offentligt ombud kunde utsträckas till att omfatta beslut om teleavlyssning. Justitieministeriet har inte sett något annat hinder för förslaget än att det kostar pengar. Om vi är beredda att betala över en miljon euro för personer som varit oskyldigt häktade och om det enligt justitieministeriets uträkningar skulle kosta mellan 75 000 och 100 000 euro att utsträcka systemet till beslut om teleavlyssning, kan det inte hänga på så små kostnader när vi skall försvara vår rättssäkerhet.

Vi anser att systemet måste gälla både teleavlyssning och teknisk avlyssning.

Avslutade åtgärder och rätt till information om tvångsmedel.

Enligt propositionen behöver den misstänkte bara underrättas om tvångsmedel som ingår i 5 a kap., till exempel teknisk avlyssning. Men ofta omfattas också utomstående av tvångsmedlen i 5 a kap, men anmälningsskyldigheten gäller enligt propositionen inte dem. För att utomstående som har fått hemfriden eller privatlivet kränkt åtminstone efteråt skall ha möjlighet att låta en laglighetsövervakare bedöma läget måste paragrafen kompletteras med att också utomstående måste underrättas om tvångsmedel enligt 5 a kap. som har tillämpats på dem.

Förslag

På grundval av det ovanstående föreslår vi

att det andra lagförslaget i övrigt godkänns i enlighet med betänkandet utom att 1 kap. 3 §, 2 kap. 1 § och 5 a kap. 4 § 3 mom. stryks och 1 kap. 22 § 1 och 3 mom., 5 a kap. 6 a § 1 mom. och 11 § 2 mom. ändras enligt följande:

1 kap.

22 §

Ny behandling av ett häktningsärende

Om den tid som har utsatts för väckande av åtal är längre än två veckor, skall domstolen tills åtal har väckts behandla häktningsärendet med högst två veckors mellanrum.

(2 mom. som i LaUB)

Den häktade och dennes biträde (*utesl.*) skall ges tillfälle att bli hörda när häktningsärendet behandlas på nytt, om inte den häktade (*utesl.*) meddelar att detta inte är nödvändigt. Den häktade skall hämtas till domstolen, om han eller hon vill bli hörd personligen eller om det annars är skäl att höra den häktade för att saken skall kunna utredas. *En häktningsberättigad tjänsteman skall alltid vara närvarande när häktningsärendet tas upp till ny behandling.*

5 a kap.

6 a §

Offentligt ombud

När domstolen tar upp ett ärende som gäller tillstånd till sådan *teleavlyssning som avses i 2 § eller sådan teknisk avlyssning som avses i 4 § 3 mom.*, skall den förordna ett offentligt ombud för att ta till vara intressena för den misstänkte och andra personer som kan bli avlyssnade.

(2 och 3 mom. som i LaUB)

11 §

Avslutande av åtgärd och underrättande om användning av tvångsmedel

(1 mom. som i LaUB)

När ärendet har överlämnats till åklagaren för prövning eller det annars har beslutats att förundersökningen skall avslutas, skall den misstänkte och utomstående underrättas om att sådana tvångsmedel som avses i detta kapitel har riktats mot honom eller henne. Om beslut att avsluta undersökningen inte har fattats i ärendet eller ärendet inte har överlämnats till åklagaren för prövning när ett år har förflutit sedan användningen av tvångsmedel upphörde, skall den misstänkte *och utomstående* senast då underrättas om användningen av tvångsmedel. Domstolen kan på framställning av undersökningsledaren av viktiga skäl som har samband med utredningen besluta att den misstänkte skall underrättas senare eller inte alls.

Helsingfors den 7 februari 2003

Kirsi Ojansuu /gröna
Annika Lapintie /vänst

Jag omfattar reservationen när det gäller 1 kap. 3 § och 22 §, 2 kap. 1 § och 5 a kap. 6 a § samt 11 § i det andra lagförslaget.

Erkki Kanerva /sd